

1

Litouwen, 2004

In het voorjaar van 2004 reisde een bejaarde vrouw van haar huis op het eiland Elba naar de republiek Litouwen, op drie verschillende paspoorten.

Voor de vliegreis van Elba naar Rome gebruikte ze een beduidend Noors document waarin haar voornaam Greta was – de naam die ze van kindsbeen af had gedragen. Van Rome naar Berlijn was ze, als iemand daar nieuwsgierig naar geweest zou zijn, een staatsburger van Israël met een heel andere voor- en achternaam. Voor de laatste etappe van de reis, van Berlijn naar Vilnius, gebruikte ze een gloednieuw Litouws paspoort waarin ze Zophia Jenseniene heette.

Het was eerder uit gewoonte dan uit noodzaak dat ze op zo'n geheimzinnige manier reisde. De vrouw was inmiddels zevenenzeventig en allang opgehouden met de gevaarlijke klussen die zulke voorzorgsmaatregelen vereisten. Ze had een leeftijd bereikt waarop nog maar heel weinig medepassagiers aandacht aan haar schonken. Iemand die goed keek, zou opmerken dat ze ogen had van een schitterende, felle kleur groen, die ergens deed denken aan de Centraal-Aziatische steppen. Het waren haar hoge, uitgesproken jukbeenderen die haar gezicht iets katachtigs gaven. Haar dunne haar was grijs en zo kortgeknipt als dat van een Romeinse soldaat. Ze droeg dure sportkleding van het soort dat populair is bij skiërs en bergbeklimmers.

Op de luchthaven van Berlijn dronk Greta een kop thee – op zijn Engels, met melk – en at wat chocolade en gezouten amandelen. Ze kocht een ansichtkaart waar de Brandenburger Tor op stond

en schreef op de achterkant een bericht voor haar oudste zoon dat begon met ‘Groeten uit het hol van het fascistische monster!’

Toen ze op de luchthaven van Vilnius een taxi aanriep, klikte de chauffeur de kofferbak voor haar open, maar hielp haar niet met haar bagage. Ze ging achterin zitten en ze reden naar het Rūdinkai-woud in het zuiden. Het landschap was vlak en aangenaam overzichtelijk. Veel ooievaars. Toen ze door Žagarinė reden zag ze dat de meter al het dubbele aangaf van de prijs die ze overeengekomen waren.

‘Wat mankeert dat ding?’ vroeg ze.

‘Toeristenbelasting.’

‘Ik ben geen toerist. Ik kom uit Samogitia.’

Dat leek de chauffeur onwaarschijnlijk. De kleding van de vrouw en de manier waarop ze sprak – met veelvuldige onderbrekingen om naar vergeten woorden te zoeken – deden hem vermoeden dat ze een rijke Amerikaanse was van Litouwse afkomst. Waarschijnlijk had ze haar hele leven in Chicago gewoond en was dit haar eerste bezoek aan het legendarische moederland. Hij kon nu al beloven dat haar een grote teleurstelling te wachten stond.

‘Ik betaal wat we hebben afgesproken,’ zei de oude vrouw. ‘Geen cent meer.’ Ze stopten bij een stel tijdelijke verkeerslichten op de laatste behoorlijke weg voordat ze het donkere woud in reden.

De chauffeur schokschouderde en zei dat die nieuwe grappassen (hij bedoelde de regering) iedereen een oor aannaaiden, moedertje, en dat hij zich aan de regels te houden had, toen hij merkte dat de vrouw een hand op de rugleuning van zijn stoel had gelegd en zich vooroverboog. Met tegenzin keerde hij haar zijn gezicht toe terwijl de motor gestaag door pruttelde.

Ze bracht haar gezicht heel dicht bij het zijne en liet hem zien welke kracht er in haar ogen lag. ‘*Draugeli,*’ zei ze. ‘Maatje. Denk je nou echt dat ik me door zo iemand als jij laat ringeloren?’

Hij zette de meter uit.

Een vriend van Greta’s zoon had haar verteld over het gedenkteken en waar het stond. Ze kende de streek niet meer en zonder zijn aanwijzingen zou ze de plek nooit hebben gevonden. De laatste keer dat zij hier was, waren er geen wegen in dit deel van het woud.

De jonge man had haar verteld wat haar te wachten stond, dus toen ze eindelijk de top van de steile helling bereikte en de marmeren plaat zag, had dat geen verrassing moeten zijn. Er was geen logische verklaring voor de steek die ze in haar maag voelde.

De inscriptie op het marmer luidde: ‘Hier werden in de zomer van 1944 twee jonge vrouwen begraven, leden van de beroemde partizanengroep Drie Gezusters. Deze Litouwse patriotten kwamen om bij een lang vuurgevecht met de Duitse ss.’

Greta liep eromheen, stampvoetend tegen de koude wind die over de beboste heuveltop blies. Vervolgens liet ze zich onhandig op een boomstronk zakken. Af en toe keek ze weer naar de woorden op het marmer, alsof ze ze de eerste keer misschien verkeerd had gelezen. Op de parkeerplaats aan het begin van het pas gerooide bospad zat de taxichauffeur zich waarschijnlijk rokend te verbijten. Of misschien had hij er al de brui aan gegeven en was hij weggereden.

Een tijdlang wist ze zich in te houden, maar uiteindelijk kwamen de tranen toch. Wat maakt het ook uit, vroeg ze zich af. Wie moet er anders om hen huilen? Na een tijdje droogde ze haar ogen en voelde hoe haar verontwaardiging groeide. Alles aan dit monument was fout.

Op een computer in de lounge van haar hotel zocht ze het verantwoordelijke ministerie op. Ze herinnerde zich het logo van het departement dat in een hoek van de marmeren plaat geëtst stond, naast de twaalf sterren van de Europese Unie. Langzaam navigeerde ze door de webpagina's van het departement, ze had moeite met het geschreven Litouws. Ze vond een contactpersoon die haar beviel, ene mevrouw Indrė Žukauskienė, en tikte een bericht in.

Er kwam geen antwoord. Twee dagen later schreef Greta weer een bericht, en daarna belde ze het ministerie. Iemand vroeg haar om aan de lijn te blijven, maar vervolgens werd er opgehangen. Iemand anders zei dat ze de verkeerde afdeling had gebeld. Dat er nooit een Indrė Žukauskienė had gewerkt. Dat ze een formulier moest invullen, in plaats van een e-mail te sturen. Dat mevrouw Žukauskienė met zwangerschapsverlof was en geen berichten kon aannemen.

Helemaal aan het eind van haar week in Litouwen kreeg Greta een telefoontje van Indrė Žukauskienė. De jonge vrouw was inderdaad met zwangerschapsverlof geweest, haar berichten waren nog maar net doorgegeven, en kon mevrouw Jenseniene misschien naar Vilnius komen?

Ze spraken af in een café bij het kasteel. Indrė Žukauskienė bestelde gebak en koffie voor zichzelf en thee met melk voor de eigenaardige, krachtdadige oude dame.

De ober bracht alles naar hun tafeltje. Hij schonk veel aandacht aan de jonge vrouw, en daar moest Greta om glimlachen.

‘Je ziet er veel te jong uit om moeder te zijn. Ik vergeet dat mensen in dit land nog altijd jong trouwen en kinderen krijgen. Dat is verstandig. Ik heb het lang uitgesteld en had de grootste moeite om mijn jongens bij te benen.’

‘U vertelde dat u in Litouwen bent opgegroeid, maar naar Scandinavië bent geëmigreerd?’

‘Het ligt iets ingewikkelder dan dat.’ Greta nipte van haar thee en kon een grimas niet onderdrukken. Het water was lauw en de ober had de melk verwarmd met de tuit van het koffiezetapparaat. ‘Bedankt dat je hebt willen komen, en denk niet dat ik niet dankbaar ben voor het monument. Het is goed dat mensen zich willen herinneren wat er toen is gebeurd. Maar dan moeten de gegevens wel kloppen.’

‘Absoluut,’ zei Indrė. ‘Wilt u me vertellen wat u denkt dat eraan mankeert? Dan zal ik een volledig rapport opmaken.’

‘Ten eerste waren de meisjes inderdaad Litouwse patriotten, zoals er staat, maar ze waren ook Joods, en dat is te belangrijk om onvermeld te laten. En ook was er geen lang vuurgevecht. Het was binnen een paar seconden bekeken, vrees ik. En de mannen waren niet van de ss. Ze waren van de Wehrmacht – het reguliere Duitse leger. Dat is ook een belangrijk detail.’

De jonge vrouw was te professioneel om verbazing te laten blijken. Met een frons op haar voorhoofd schreef ze op haar blocnote met spiraalband. ‘Hoe weet u zo zeker dat de meisjes Joods waren? Er was indertijd een Joodse partizanengroep actief in het bos, maar wij denken dat de Drie Gezusters Litouws waren.’

‘Het was mogelijk om allebei die dingen tegelijk te zijn, lieve

meid. Dat schijnen sommigen van jullie vergeten te zijn. Ik weet dat ze Joods waren omdat wij samen opgegroeid zijn. Ze heetten Vita en Riva. En degene die hun graven heeft gevonden, moet geweten hebben dat ze Joods waren, want ik heb de davidster in de geweren gekerfd die ik heb achtergelaten om de plek te markeren. Op het houten uiteinde, je weet wel. Ik weet het woord ervoor niet meer.'

'De kolf? De kolf van de geweren? U... kerfde?'

'Ik had niet veel tijd, maar ik heb met een mes een zespuntige ster in beide geweerkolven gekrast. Ik had dat mes van een Duitse soldaat afgepakt en hem ermee doodgestoken. Er zat een braam in de snede waar ik zijn sleutelbeen had geschampt, maar de punt was nog scherp.'

De jongere vrouw schoof haar schoteltje met appelpaak aan de kant. Een uur geleden had ze voor haar zontje een liedje gezongen over een eekhoorn met een rood petje.

Greta dook in haar handtas en haalde er een opgevouwen landkaart van Litouwen uit en een in leer gebonden map met een half dozijn losse papieren erin, waaronder een aantal handgeschreven brieven. Ze vouwde een papieren servet open op tafel en legde er een zwart-witfoto op.

Drie lachende meisjes. Het middelste meisje was onmiskenbaar een jonge Greta. Haar armen lagen om de schouders van de twee anderen. Ze hadden grove kleren aan, alsof ze landarbeiders waren. Het meisje links, de tengerste, droeg haar haar opgestoken onder een hoofddoek en er hing een sigaret aan haar lippen. Ze had haar armen voor haar borst over elkaar geslagen. In haar ene hand hield ze een stompe halfautomatische Mauser, in de andere een Luger. Het meisje rechts was het langst en had de meeste zorg besteed aan haar haar en make-up voor de foto. Ze droeg een Schmeisser-machinepistool aan een riem voor haar bovenlichaam. Geen van de meisjes zag er ouder uit dan zestien.

'Mooi was ik toen,' zei Greta. 'Al vond ik mezelf natuurlijk oerlelijk. Zo gaat dat met vrouwen, nietwaar? Ik hoop dat jij weet hoe mooi je nu bent, Indrè, en dat je ervan geniet. Hier zie je dus dat ik de meisjes kende. We waren geen bloedverwanten, maar ik ben de laatste van de Drie Gezusters. Ik heb de mannen vermoord die hen hebben vermoord.'

Indrè bleef nog enige ogenblikken aandachtig schrijven. Toen zei ze: 'Ik ga meer koffie bestellen. Wilt u nog thee?'

'Ja, graag, maar eerst moet ik hem bijbrengen hoe hij die fatsoenlijk moet zetten.'

2

Tenerife, 1960

Na Madrid bracht Greta twee rustige maanden door in het zuidwesten van Frankrijk, in een hotelletje vlak bij de Spaanse grens. Elke zondag belde ze dezelfde drie nummers, één in Parijs en twee in Londen, telkens met een andere openbare telefoon. Op de eerste zondag van juli 1960 duurden de gesprekken langer dan anders. De volgende ochtend kocht ze kleren voor een strandvakantie. Vlak voor *quatorze juillet* werd er een kartonnen envelop met twee vliegtickets en een vals paspoort erin bij haar hotel afgeleverd.

Die avond reed ze naar een klein wijndomein in de Corbières waar ze als een verloren gewaande dochter werd ontvangen door het bejaarde echtpaar dat er de scepter zwaaide. Madame had Greta's lievelingsmaal op het vuur staan: gestoofd everzwijn met cognac en wilde champignons. Na het eten ging meneer naar de slaapkamer waar Greta altijd logeerde, tilde haar oude koffer van de kledingkast en liet haar ermee alleen.

Beurtelings pakte Greta de spullen op die erin lagen: een kettinkje met een davidster, een lap handgeweven linnen, een envelop vol foto's en brieven: alles wat haar nog restte van haar moeder, haar oma en haar jeugdvriendinnen Vita en Riva. Haar verdriet greep haar bij de keel en ze wist dat het haar zou overmannen als ze het de kans gaf. Ze stopte de spullen weer in de koffer en sloot het deksel met een ferm gebaar, schoof de grendels met haar duimen op slot. 'Nog niet,' prevelde ze. 'Nu nog niet.'

Midden in de zomer was het zuiden van Tenerife ondraaglijk heet. Het noorden was koeler. In San Cristóbal de La Laguna hadden de mensen wel van Florian gehoord, maar niemand wist waar hij woonde. Greta zag hun meewarige blikken. Kennelijk was ze niet de eerste vrouw die hem hier kwam zoeken. Ze huurde een amechtige Seat 600 en nam de bochtige weg naar Taganana. Ze wist al dat ze moest terugschakelen op de afdalingen, om de remmen te sparen.

De seizoenen veranderden van het ene moment op het andere terwijl het autootje door het Anaga-gebergte zwoegde. Kille mistbanken maakten plaats voor gloeiend zonlicht. Ze stopte even bij Casas de la Cumbre en streelde de schors van de vreemdsoortige bomen die zich aan de hellingen vastklemden. Dit waren heel andere bossen dan die van haar jeugd, maar van bomen om zich heen werd ze altijd rustig.

Ineens viel er een stortbui en ze rende een stenen hut zonder deur in om te schuilen. Toen ze in een grote reep La Candelaria-chocolade beet stak een stokoude herder zijn hoofd door de deuropening, en er volgde een kleine klucht waarin zij overeind sprong om te vertrekken en hij erop aandrong dat ze zou blijven zitten. Hij deelde zijn brood en olijven met haar en bood wijn aan uit een Schots geruite thermosfles. Zelfs als er marsmannetjes in deze bossen landden zou de bevolking van dit eiland ze nog wijn en brood aanbieden, dacht Greta. Dit was nog altijd Spanje, al lag het dichterbij de Sahara dan bij de Pyreneeën.

In Taganana was Florian gesignaleerd, en gehoor gevend aan een ingeving nam ze de kustweg naar Benijo. Behoedzaam daalde ze de steile treden af die in de rotswand waren uitgehakt. Eenmaal op het strand ontdekte ze hem aan haar rechterhand, waar het grijszwarte zand op huizenhoge rotsen stuitte. Hij was de enige man die ze ooit had gezien met zulk lang haar dat hij het in een paardenstaart moest dragen.

Hij zat op handen en voeten gymnastiekoefeningen te doen, omringd door tien of twaalf jonge mannen en vrouwen die hem nadeden. Hartje oorlog, bijna twintig jaar geleden, had een Britse krant hem 'de gevaarlijkste man ter wereld' genoemd.

Florian was nog altijd een knappe man, al had de ouderdom hem zure, hooghartige gelaatstrekken gegeven, met hangende

mondhoeken. Na de oefeningen rende zijn groep de zee in en de wind voerde hun verrukte kreten mee naar Greta.

Vervolgens nam Florian met ontbloot bovenlijf in kleermakerszit plaats op het zand, met de anderen in een kring om hem heen. Ze kon niet zien of ze samen een ademhalingsoefening deden of luisterden naar wijsheden die hij verkondigde.

Voor de oorlog was hij als een van de eerste Europeanen naar Tibet gereisd. Hij had veel succes gehad met een boek over de traditionele lichamelijke oefeningen die boeddhistische monniken daar op gezette tijden uitvoerden om lenig te blijven bij hun urenlange zitmeditaties. Na de oorlog had hij zijn naam en zijn voorkomen veranderd. Ze vroeg zich af of zijn contacten in Duitsland de royalty's van zijn boek incasseerden en hem het geld stuurden.

Hij ging staan en ze zag dat hij gebruind en heel pezig was, met de buikspieren van een veel jongere man. Toen ze pauzeerden voor de lunch trok hij een linnen hemd aan, maar zonder het dicht te knopen.

Die middag zag Greta in het café van het dorp twee vrouwen die met Florian op het strand aan het sporten waren geweest. Ze liep langs hun tafeltje en complimenteerde hen uitbundig met hun jurken en hun identieke strohoeden, gemaakt door de dorpsbewoners in de traditionele Canarische stijl.

Een van de vrouwen nodigde Greta uit om bij hen te komen zitten. Ze was een Milanese journaliste van rond de dertig. De andere vrouw kwam uit Nederland: lang, aantrekkelijk en heel ernstig. Ze kon niet veel ouder zijn dan negentien. De Italiaanse vertelde Greta dat ze over boeddhisme leerde van een Duitse academicus die wist hoe hij naar believen zijn lichaamstemperatuur kon verhogen door te mediteren en zijn ademhaling te beheersen. De vrouw wees haar Florian aan toen hij langsliep aan de overkant, en Greta zei: 'Goh, wat een knappe man.' Het Nederlandse meisje keek haar aan en haar ogen schoten vuur.

Die nacht sliep Greta slecht, opgevouwen op de achterbank van de Seat. Bij zonsopgang baadde ze in zee en trok toen een luchtige katoenen jurk aan waar haar figuur goed in uitkwam. De jurk had diepe zakken waar ze een handvol Spaans geld in stopte, een glazen flesje dat volgens het etiket oogdruppels van het merk Murine bevatte, en een stiletto. Ze bekeek zichzelf in de achteruit-

kijkspiegel. Haar haar viel tegenwoordig tot over haar schouders en dankzij het zeewater zat er slag in. Haar huid bruinde altijd diep en hield de kleur vast. Haar schouders waren een beetje verbrand door de zon. Het effect van het geheel was warrig, maar verleidelijk.

Vroeg in de middag zag ze Florian en het Nederlandse meisje ruzie staan maken tussen de palmbomen bij het wandelpad. Ze was niet dichtbij genoeg om te verstaan wat ze zeiden, maar het meisje verhief meerdere keren haar stem. Florians stem bleef kalm en diep. Hij trok het meisje naar zich toe en kustte haar op beide wangen, maar zij rukte zich vol afkeer los en liep weg. Greta zag hoe ze haar vuist balde en er een traan mee wegrees.

Die avond maakte Greta bij zonsondergang een wandeling over het strand, langs de vloedlijn waar het zand zwart kleurde. Ze kwam als bij toeval dicht langs de plek waar Florian en zijn groep hun tweede sessie van de dag aan het afronden waren. Het verliep allemaal heel ongedwongen en natuurlijk. Ze waren hun ledematen aan het losschudden na hun training toen Greta voorbijliep en de Italiaanse vrouw riep haar een groet toe en wenkte haar. Het Nederlandse meisje was nergens te bekennen. Greta liep naar de groep toe. Ze glimlachte verlegen en schudde een paar mensen de hand. Florian stond iets verderop zand uit zijn handdoek te schudden. Ze keek even naar hem, maakte kort oogcontact, verbrak het weer, keek toen nog eens en hield zijn blik wat langer vast.

Die avond was er een gezamenlijk diner, en in afwachting van het eten vertelde Florian een verhaal over Tibet. Toen de lama's het nog voor het zeggen hadden, voordat de Chinezen binnenvielen, mochten de Tibetanen maar twee soorten kleding dragen, zomerkleding en winterkleding. De hele bevolking moest op dezelfde dag van de ene op de andere overstappen, en de lama's bepaalden met behulp van een horoscoop welke dag dat was. Zelfs al was de lente laat in de Himalaya, als een bepaalde datum gunstig werd bevonden moest iedereen zijn of haar jakkenbontjas opbergen en bibberend in zomerkleding rondlopen, al lag de sneeuw nog zo dik op de grond.

De obers brachten schalen met gegrilde vis en kleine, gerimpelde aardappeltjes gekookt in zeewater. Het was eenvoudig, maar

smakelijk eten. Een ernstige, intense Braziliaanse man ging naast Florian zitten en eiste gedurende de rest van de maaltijd al zijn aandacht op. Toen de Braziliaan even wegliep, boog Florian zich naar Greta toe en zei: ‘Ik grijp mijn kans en ga ervandoor. Wil je met me mee naar huis?’

Het appartement was sober ingericht. In de gang hing een druk, felgekleurd schilderij van het leven van de Boeddha in traditionele Tibetaanse stijl. De Verlichte bezette een prominente plek midden op het doek. In een cirkel om hem heen beeldden kleinere versies van Hem taferelen uit Zijn wonderbaarlijke leven uit.

Florian nam de verhalen een voor een door en vertelde ze met zwier: de droom van de witte olifant, de jaren van zelfkastijding, de kom rijst onder de banyan. Hij stond dicht bij Greta en leunde met zijn ene hand tegen de muur. In zijn tijd was hij een grote versierder geweest, maar inmiddels was hij bijna zestig. Deze gereserveerde jonge vrouw was uit het niets opgedoken, en hij kon haar niet goed plaatsen.

Greta beseftte dat dit het moment was waarop Florian haar zou proberen te zoenen. Ze dook onder zijn arm door en liep weg, waarbij ze even een hand in zijn rug legde om haar afwijzing te verzachten. Ze ging naar de keuken en riep: ‘Is er iets te drinken?’ ‘Er staat whiskey in een van de kastjes.’

Greta vond een ongeopende fles Black Bush en twee fraaie kristallen glazen. Ze riep: ‘Deze heb ik nog nooit geproefd.’

‘Ik hou niet van Schotse,’ riep Florian terug. ‘Nare herinneringen. Ik heb liever Ierse. Die is neutraler.’ Ze hoorde hem grinniken om zijn eigen grapje.

Toen ze met de whiskey de woonkamer binnenkwam, zat hij in een hoek van de bank, met een arm over de rugleuning. Hij droeg een losse witkatoenen yogabroek en een korenblauw linnen hemd dat tot aan zijn navel opening. Zijn borst was nauwelijks behaard en zijn buik zag er afgetraind uit. Zijn lange staalgrijze haar zat met een elastiekje in een staart. Hij keek haar bedachtzaam aan. Zijn gezicht was gerimpeld door de jaren en de zon, maar hij had goede jukbeenderen en een sterke kaak.

Ze nam plaats in de andere hoek van de bank en liet ruimte vrij tussen hen in. Ze stak haar glas naar hem op en nam een grote slok. Hij volgde haar voorbeeld. Toen zette hij het glas met een

klap op de koffietafel. Ze voelde dat hij haar weer ging proberen te zoenen.

Greta schoof snel over de bank naar hem toe, duwde haar hand in zijn broek en greep zijn pik vast. Hij was nog steeds een viriele man en ze voelde hem zwellen in haar hand. Hij leunde achterover, sloot zijn ogen en slaakte een diepe zucht. Ze zei: 'Ik ben de baas. Begrepen?'

'Ja.'

'Ik ben vroeger slecht behandeld door mannen. Dat gebeurt me niet meer. We doen dit op mijn manier.'

'O, ja.'

Ze pakte het glas en stak het hem toe. 'Drink eerst nog wat. Pak aan! Of wil je soms dat ik ophoud? Goed zo. Brave jongen.'

Ze keek hoe hij dronk en slikte, en zette toen het glas voor hem terug op tafel.

Greta streelde hem ritmisch. Zijn adem was diep en traag. Mannen zijn net vee, dacht ze. Houd ze op de juiste manier vast en ze laten zich zó meevoeren naar het slachthuis. Na een tijdje voelde ze zijn erectie slinken. Zijn hoofd hing tegen de rugleuning van de bank. Hij ademde heel diep.

Ze liet hem los en trok haar hand uit zijn broek. 'Hoe voel je je?' Hij gaf geen antwoord. De heldere oplossing die ze in zijn whiskey had gegoten, had haar werk gedaan. Greta wachtte nog twee minuten en vroeg toen opnieuw, luid en duidelijk: 'Hoe voelt u zich nu, *Herr Obersturmbannführer*?'

Er was geen spoor van een reactie te zien op zijn gezicht. Ze gaf toe aan haar walging en rilde even onbeheerst. Ze keek naar de hand waarmee ze hem had aangeraakt alsof ze die het liefst zou willen afhakken.

Op zijn slaapkamer lag niets interessants. Niets aan de achterkant van de lades, geen valse bodems. Niets achter de schilderijen. Achteloos trok ze zijn kleren uit lades en kasten. Onder in de kast vond ze een kluisje, verborgen achter een paar schoenendozen. Net als een fietsslot had het vier draaischijven, die allemaal op nul stonden. Ze overwoog om het open te breken, maar daar zouden de burens wakker van worden.

Greta zat op haar hurken naar de kluis te staren. Ze kon geen voor de hand liggende oplossing bedenken. Ze knikte. Het is de

hoogste tijd, zei ze bij zichzelf. Ik zal hem gewoon moeten doden, zonder bewijs of bekentenis. Soms kan het niet anders.

Ineens kreeg ze een idee. Ze zette het cijferslot op twee, nul, nul, vier en draaide toen aan de knop. De deur van het kluisje ging open.

Er lagen foto's in van vrouwen. Een Frans paspoort op een Duitse naam die net niet zijn echte naam was. Amerikaanse dollarbiljetten. Stapels munten in verzegelde papieren rollen. Elke rol bevatte ongeveer tien munten en was heel zwaar. Greta scheurde het papier open met haar duimnagel en duwde er een munt uit.

Ze stond op en liep naar de lamp om de munt goed te bekijken. Hij was van voor de oorlog – een munt van twintig mark met de Duitse adelaar aan de ene kant en het wapen van de stad Hamburg aan de andere. De munt was glimmend gepolijst en weerspiegelde een beweging achter haar. Snel schoot haar hand naar haar zak.

Een instinctief besef van gevaar had Florians gedrogeerde slaap verstoord – er was een wanklank in zijn dromen gekropen die geleidelijk de doordringende toon van een alarmbel had gekregen. Toen hij zijn ogen opendeed vertelde de verpletterende zwaarte van zijn lichaam hem dat er iets mis was. Hij probeerde overeind te komen en merkte dat hij dat niet kon. De paniek joeg een stroom adrenaline door zijn systeem. Die ging de strijd aan met de natriumthiopental en trok hem overeind. Ze had hem een flinke dosis toegediend, maar niet genoeg om zijn instinct en zijn levenslange training te overmeesteren. Hij schudde een paar keer zijn hoofd om het op te klaren en sloop naar de slaapkamer.

Voordat Greta zich kon verweren had hij zijn linkerarm om haar hals geslagen, zodat zijn elleboog naar voren stak en het scherpe bot van zijn pols hard tegen de zijkant van haar keel drukte. Ze liet de munt vallen toen hij haar naar achteren en haar voeten van de vloer tilde. Vervolgens legde hij zijn rechteronderarm achter in haar nek en greep zijn biceps vast met zijn linkerhand, om zo druk uit te oefenen op haar halsslagader. Binnen een paar seconden zou ze het bewustzijn verliezen... maar het mes lag al in haar hand.

Het lemmet schoot tevoorschijn en ze sneed diep in zijn knokkels. Florian liet haar los en staarde naar zijn hand, naar het witte bot en het bloedende vlees.

Meteen stak Greta het mes vol in zijn gezicht en haalde het

open van zijn mondhoek tot aan zijn oor. In een reflex vlogen zijn handen omhoog, en ze stak het mes vol in zijn onderbuik, links boven zijn lies.

Ze gaf een kopstoot tegen zijn borstbeen, zette een stap achteruit en stootte opnieuw toe om hem achteruit te drijven tot hij klem stond tegen de slaapkamermuur. De hand met het mes greep het bovenhands vast met het lemmet naast haar pink, haar knokkels omhoog en haar elleboog naar opzij.

Ze vouwde haar andere hand om het heft, zette zich schrap om haar hele gewicht te kunnen gebruiken en trok het mes dwars door zijn onderbuik om die open te rijten.

Florian sloeg zijn armen om zijn onderlichaam als een moeder die haar kindje wiegt, om te voorkomen dat zijn ingewanden eruit vielen. Hij gleed langs de muur omlaag en zat naar de grond te kijken. Even sloeg hij zijn ogen naar Greta op, maar ze zag het bewustzijn eruit wegvloeien en hij zakte opzij. Ze zag de helder glanzende kleur van zijn blootgelegde organen. De wond dampte. Zijn darmen leegden zich en de zure lucht vulde het vertrek.